

ТЮРКСЬКІ МОВИ

УДК 811.512.16

DOI <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2019.3-1/33>**Верьовкіна О. Є.**

Рівненський державний гуманітарний університет

Опанасик А. В.

ДВНЗ «Рівненський коледж економіки та бізнесу»

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЗАПОЗИЧЕНОЇ ЛЕКСИКИ В СУЧАСНИХ ТУРЕЦЬКИХ ОНЛАЙН-ГАЗЕТАХ

Стаття присвячена проблемі визначення особливостей функціонування англomовної запозиченої лексики в текстах періодичних онлайн-видань Туреччини. Медіастиль розглядається як найбільш актуальний і відкритий для проникнення будь-яких новотворів. У результаті теоретичного аналізу уточнено, що лексичні запозичення є процесом поступового просування оказіональних використань певного запозичення до залучення останнього до системи мови-рецептора. Зазначено, що процес запозичення іншомовної лексики є невід'ємною частиною історії турецької мови. Даний процес в основному пояснюється популяризацією англomовної культури, пропагандою західних цінностей замість ісламських, процесами глобалізації, інформаційного та технологічного розвитку.

У результаті аналізу, проведеного на основі сучасних турецьких онлайн-газет, виокремлено декілька лексико-тематичних груп англomовної запозиченої лексики. Найбільш численною групою є така, що може бути віднесена до сфери політики й економіки. Дане явище пояснюється широким представленням цієї тематики в турецьких онлайн-газетах. Наступна за чисельністю група охоплює запозичення сфери Інтернету та технологій, оскільки статті на дану тематику досить популярні в газетах. Третя група представлена запозиченнями, які варто віднести до сфери спорту. Даний факт пояснюється наявністю постійної рубрики в турецьких газетах. Лексико-тематичні групи культури та мистецтва, а також сфери предметів побуту на найменувань продуктів харчування мени численні.

Установлено, що процес запозичення іншомовної лексики є неминучим і має регулярний характер за сучасних умов.

Ключові слова: англomовна запозичена лексика, онлайн-газети Туреччини, лексико-тематична група, сфери політики, економіки, культури та мистецтва, спорту, технологій та Інтернету.

Постановка проблеми. До процесів, які активно діють у сучасній турецькій мові, належить запозичення іншомовної лексики, специфіка якого, безумовно, не вичерпується лише його інтенсивністю. Активізація процесу запозичення відбувається на тлі інших, не менш активних процесів у галузі лексики, які втілено в медійному стилі як найбільш проникному й відкритому для всіх новоутворень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У мовознавстві проблема збагачення мови численними іншомовними словами розглядалася в багатьох дослідженнях, присвячених змінам в її

лексичному складі. Серед них варто виокремити роботи О. Потєбні, І. Огієнка, С. Семчинського, Ю. Жлуктенка, Л. Лисиченко, О. Муромцевої, Б. Ажнюка, О. Ахманової, Ю. Сорокіна, Л. Крисіна, Е. Хаугена, У. Вайнрайха.

На даний час привертають увагу також праці українських і східних науковців, культурологів, істориків, мовознавців, літературознавців, політологів про співвідношення національної складової частини з європейською, історичні й економічні впливи Європи на численні сфери життя інших країн.

Наприкінці ХХ - уточнити поняття «запозичена лексика»;

– виокремити корпус вживаних англіцизмів в інформаційних і аналітичних текстах турецьких онлайн-газет;

– визначити особливості функціонування англословної запозиченої лексики в турецьких онлайн-газетах.

Виклад основного матеріалу. Загальновідомо, що лексична система мови є найвідкритішою для нововведень порівняно з фонетичною, граматичною, синтаксичною системами. Саме в лексиці зосереджується уявлення тієї чи іншої спільноти про навколишній світ, про дійсність. Нові явища на лексичному рівні, зумовлені впливом іншої культури й іншої мови, і називають «запозиченням».

Дослідники розглядають лінгвістичне запозичення в межах різних парадигм. З позицій структурної лінгвістики запозичення є відтворенням моделей однієї мови в іншій, де характер цього відтворення може різнитися на рівнях мови [5]. Л. Блумфілд під запозиченням розуміє певний вид мовних змін і розрізняє три види запозичень за їхньою кодифікацією:

- 1) запозичення понять культури;
- 2) «внутрішні» запозичення як результат безпосередніх мовних контактів;
- 3) діалектні запозичення, які надходять у літературну мову з діалектів [1].

Варто зазначити, що термін «запозичення» уживають на позначення самого процесу та його результату. Двобічна природа дієслова «запозичувати» визначає різне тлумачення терміна «запозичення»:

- 1) факт імплантації, тобто власне проникнення іншомовної одиниці в мову;
- 2) процес адаптації, чи засвоєння в мові;
- 3) результат процесу засвоєння як завершений комплекс згаданих стадій;
- 4) комплекс усіх стадій.

«Запозичення є процесом, упродовж якого відбувається поступове просування від разових, оказіональних використань даного запозичення, на шляху його поступового засвоєння засобами мовної системи та, урешті-решт, залучення його як повноправного елемента до системи мови-рецептора» [2].

Процес лексичного запозичення зумовлений цілим комплексом причин, у якому переплетені мовні, психологічні, соціальні, логічні й інші чинники. Так, наприклад, широке залучення та вживання запозичень з англійської мови є не лише явищем її популяризації. В основі такого процесу лежать психологічні механізми: навіювання,

копіювання, ідентифікація; ефект емоційного «зараження» ґрунтується на авторитеті, довірі до джерела інформації, престижу вивчення англійської мови, який підтримується зусиллями засобів масової інформації, «рекламізація» мови, коли прецедентними текстами стали рекламні кліпи, а не літературні твори. Усе це, поруч із соціокультурними чинниками, формує мовну свідомість.

Тенденція до запозичення лексики із західноєвропейських мов, зокрема з англійської, значно посилилась із розвитком та поширенням у Туреччині кіно, телебачення, підвищенням кількості економічних і політичних контактів з Європою. У 1928 р. проведено реформу абетки, унаслідок чого турецька мова перейшла на латиницю, що також полегшило процес запозичення. Значну частину тих західноєвропейських запозичень, еквіваленти яких і раніше були в турецькій мові, становить інтернаціональна міжнародна термінологія [3].

Крім того, ступінь перетворення та повне засвоєння іноземних слів залежить від різних чинників, зокрема таких, як характер та інтенсивність мовних контактів (прямі або опосередковані), рівень освіти населення, володіння іноземними мовами та шлях запозичення (через усну чи письмову мову).

Аналіз процесу запозичення іншомовної лексики сучасного періоду розвитку Туреччини й умов, що підсилюють даний феномен, дозволяє зазначити такі чинники:

- пропаганда західних цінностей на відміну від традиційних ісламських цінностей;
- орієнтація на Захід у сферах економіки, політики, культури та технологій.

На даному етапі дослідження проаналізовано 220 випадків лексичних запозичень у турецьких газетах “Akşam”, “Aydinlik”, “Dunya”, “Milliyet”, “Radical”, “Turkiyegazetesi”, “Vatan” та ін., виокремлених методом суцільної вибірки.

Як уважають деякі науковці, об’єднання запозиченої лексики у групи за ознакою тематичної спільності є показником її актуальності та високого ступеня її адаптації в лексичній системі; чим більше залучена та чи інша сфера діяльності до міжнародного співробітництва, тим більш відкриті лексика та термінологія цієї сфери для іншомовних слів [4].

У даному дослідженні розглянуто запозичення в таких лексико-тематичних групах:

- а) у сфері економіки та політики;
- б) у спорті;
- в) у сферах побуту та найменування продуктів харчування;

- г) у галузі сучасної культури та мистецтва;
 г) у сфері Інтернету та технологій.

Вибір груп зумовлений аналізом англіцизмів у сучасній турецькій мові засобів масової інформації, оскільки саме в цих джерелах спостерігається найбільша кількість запозиченої лексики англійського походження. Крім того, проаналізовані онлайн-газети часто містять рубрики, які відповідають частково виокремленим лексико-тематичним групам.

Так, наприклад, в економічній термінології чисельність слів із західних мов, здебільшого з англійської, досить велика. Постійні контакти з іноземними партнерами та залучення Туреччини до міжнародної економіки сприяють поширенню такої лексики. Наведемо кілька прикладів уживання запозиченої лексики у сфері економіки:

– *ABD’de süpermarketler müşterile* [9];

– *Capital ve Ekonomist dergilerinin öncülüğünde, Vodafone Türkiye’nin ana sponsorluğunda düzenlenen geleneksel CEO Club toplantısı* [14];

– *İnovasyon Haftası gün sayıyor* [16];

– *Teknoloji devinden 8 milyar dolar* [14];

– *Kritik seviyeden döndü* [14].

Найактивніше суспільно-політична запозичена термінологія вживається в замітках і передових статтях, тобто в тих жанрах газети, які найтісніше пов’язані з подіями внутрішнього та міжнародного життя. Наприклад:

– *15 Temmuz darbe girişiminin merkezi ABD Virginia Eyaleti Norfolk’ta bulunan NATO Müttefik Dönüşüm Komutanlığı (ACT) Üssü’dür. Bu üsse bağlı Komuta Kontrol Konuş ve İdame Edilebilirlik Dairesi Başkan* [13];

– *Dışişleri’nden Portekiz Parlamentosu’na tepki!* [18];

– *AK Parti, belediyeleri akıllı sistem ile kontrol edecek* [18].

Спорт є такою ж невід’ємною частиною життя суспільства, як і політика, економіка й інші. Засоби масової інформації приділяють достатньо уваги цій сфері життя: практично в усіх газетах є спеціальні рубрики, присвячені спортивній тематиці, також виходять спеціальні газети, журнали, телевізійні програми. Існує велика кількість запозичених англійських слів у таких видах спорту, як: футбол, волейбол, теніс та ін., наприклад: *аут (aut)*, *бадмінтон (badminton)*, *баскетбол (basketbol)*, *бокс (boks)*, *волейбол (voleybol)*.

У газетних текстах використовують декілька різних підгруп запозиченої спортивної тематичної групи: 1) на позначення назв спортивних ігор: *futbolcu – футболіст, haflar – нієза-*

хисник; 2) терміни, що називають спортсменів і людей, залучених до спорту: *юатрпюон – чемпіон, antrenör – тренер*; 3) на позначення видів змагань, їхніх складових частин: *олімпріят оуунларэ – Олімпійські ігри, turnuva – турнір, юатрпюонлук – чемпіонат; set – сет*; 4) на позначення спортивних дій: *атак – атака*, 5) судійські терміни ведення гри чи змагань: *diskalifiye etmek – дискваліфікувати*; 6) терміни на позначення спортивних споруд, спорядів, предметів: *stadyum – стадіон*; 8) терміни, що називають професійні клуби, ліги, федерації: *“Galatasaray” – «Галатасарай», birinci lig – перша ліга*.

– *Alanyaspor futbolcusu Josef Sural hayatını kaybetti* [7];

– *Profesyonel futbol yaşamına 2008 yılında Zbrojovka Brno takımında başlayan 28 yaşındaki futbolcu, Slovan Liberec ve Sparta Prag takımlarında forma giymişti* [10];

– *Kayserispor’un teknik direktörü Hikmet Karaman, geçirdiği trafik kazası sonrası hayatını kaybeden Alanyasporlu Josef Sural için başsağlığı diledi* [11].

У мові турецької преси також широко застосовують запозичені терміни культури та мистецтва. Насамперед, це лексика, що стосується сучасної музики, її стилів, жанрів. Наприклад:

– *13 Uluslararası Gümüşlük Klasik Müzik Festivali kapsamında düzenlenen Festival Akademisi Keman Masterclassına katılan öğrenciler, verdikleri göz dolduran konserin ardından sertifikalarını devlet* [15];

– *Bu filmde gerçek hayvanlar başrolde!* [15];

– *Pepee TV, hem çocuk hem aileye sesleniyor* [20].

Основною причиною проникнення англіцизмів до системи турецької мови є поширення так званої «масової культури».

Порівняно велику групу запозиченої лексики становлять терміни науки, техніки, виробництва. Особливо інтенсивно останніми роками почали функціонувати слова, пов’язані з інформатикою та комп’ютерною технікою: *Эnternet – Інтернет, bilgisayar sistemleri – комп’ютерні системи, ser bilgisayarэ – кишеньковий персональний комп’ютер*.

Інтернет відіграє важливу роль у поширенні англійських запозичень у турецькій мові. Саме через нього багато слів, особливо термінів, усе частіше з’являються на сторінках газет і журналів, стають загальноживаними. Саме слово «комп’ютер» має декілька позначень, а процес його вибору багато в чому залежить від сфери вжитку.

Як зазначає Халюк Шахін у статті “*Türkçe’nin kaybolan sesleri*”, варто було Інтернету вийти в життя Туреччини, як одразу ж з’явилися й відсутні в турецькій абетці літери “w”, “q” и “x”: *taxi, fax, index, maximum, sex, dublex – taksi, faks, indeks, maksimum, seks, dubleks (максі, факс, індекс, максимум, секс, дублекс)*. У деяких випадках спостерігається створення дієслів шляхом сполучення англійських слів і допоміжних турецьких дієслів: *download etmek – завантажити; e-kart uarmak – надіслати електронну листівку; e-mail almak – отримати пошту; e-mail atmak / e-mail göndermek – відправити пошту; invite uarmak – запросити; linke tıklamak – натиснути на посилання; reply etmek – відповісти*.

Наведемо приклади:

– *İlk kez 1994 yılında piyasaya sürülen online bilgisayar oyunu Warcraft’in çekilmekte olan sinema filminin yeni bir fragmanı yayınlandı* [19];

– *İnternet arama motoru Google, kullanıcılarına arama ve yer geçişini 3 veya 18 ay ge* [17];

– *Prof. Dr. Güngör: Dijital medya bireyi çevresinden koparıyor <...>* [12].

Спостерігається також достатньо багато запозичень у сфері харчування, як-от: *brendi (бренді), viski (віскі), rozbif (ростбіф), jem (джем), cin (джин), kek (торт, містечко), kokteyl (коктейль), sandviç (сандвіч), cips (чипси)* тощо. Спочатку до турецької мови увійшли слова *sandviç* (англ. *sandwich*), *tost* (англ. *toast*), *ketçap* (англ. *ketchup*), *hot dog* (англ. *hot dog*), *cips* (англ. *chips*). Останнім часом активно вжмається слово *hamburger*, причому з’явилися назви різновидів цієї страви – *burger, cheeseburger, fishburger*. Трапляється й інша лексика даної тематики: *Avokadolu Omlet Tarifi* [8].

Існує чимало випадків запозичень у сфері побуту та повсякденного життя. Наведемо лише деякі приклади:

– *Şarkıcı Ziynet Sali, Bursa’daki konseri sırasında sürpriz doğum günü kutlaması ile duyulandı. Sali, “Bursa’da yeni yaşına girmek çok güzel. Hep birlikte mutlu yıllarımız olsun” diyerek, tumları üfledi* [8].

У результаті проведеного аналізу випадків функціонування англомовної запозиченої лексики варто зробити такі висновки: найбільш частотні в турецьких онлайн-газетах англіцизми лексико-тематичної групи сфери політики й економіки. Їхня загальна кількість становить 76 лексичних одиниць, тобто 35% від загального числа виокрем-

лених запозичень. Значна кількість англомовних запозичень належить сфері Інтернету і технологій (52 випадки).

Третьою частотною лексико-тематичною групою є група сфери спорту: 46 одиниць (21%). Варто зазначити, що англіцизми сфери культури та мистецтва становлять меншу кількість: 31 одиниця, 14% від загального числа. Найменша кількість запозичень представлена англіцизмами сфери побуту та найменування продуктів харчування, лише 15 одиниць, що становить 7%.

Таблиця 1.

Кількісний розподіл англіцизмів за лексико-тематичними групами

№	Лексико-тематичні групи англіцизмів	кількість	%
1.	У сфері економіки та політики	76	35
2.	У сфері Інтернету та технологій	52	23
3.	У сфері спорту	46	21
4.	У сфері культури та мистецтва	31	14
5.	У сфері побуту та найменування продуктів харчування	15	7

Можна припустити, що цей факт пояснюється, імовірно, тим, що така тематика не широко висвітлена на шпальтах онлайн-газет, тоді як більшість статей присвячені політиці, економіці, технологіям і спорту.

Висновки і пропозиції. У результаті дослідження корпусу запозиченої англомовної лексики, яка функціонує в сучасних турецьких онлайн-газетах, варто зазначити, що у процесі засвоєння турецькою мовою іншомовних слів відбивається історія турецького народу. Виявлено, що найчастотнішими англомовними запозиченнями є такі, що належать до лексико-тематичної групи сфери політики й економіки. Значна кількість запозичень з англійської мови належить сфері Інтернету та технологій, а третьою лексико-тематичною групою, частотною за кількістю знайдених випадків, є група сфери спорту.

Перспектива подальших досліджень полягає в більш детальному аналізі функціонування запозиченої лексики з окремих західно-європейських мов у текстах періодичних видань Туреччини.

Список літератури:

1. Блумфілд Л. Язык. Москва : Прогресс, 1968. 607 с.
2. Брейтер М. Процесс языкового заимствования как способ реализации коммуникативных потребностей в рамках межкультурного взаимодействия. *Лингвокогнитивные проблемы коммуникации*. Москва, 1997. С. 49–65.

3. Иванов С. Османская империя в мировой экономической системе (вторая половина XX – начало XXI в.) : монография. Санкт-Петербург : СПбГУ, 2005. 356 с.
4. Крысин Л. Иноязычное слово в контексте современной общественной жизни. Русский язык конца XX ст. (1985–1995). Москва : Наука, 1996. С.142–161
5. Хауген Э. Процесс заимствования. *Новое в лингвистике*. Вып. 6. Москва, 1972. С. 344–382.

Джерела ілюстративного матеріалу:

6. Akşam. URL: <https://www.aksam.com.tr/foto-galeri/guncel/istanbul-havalimani-metro-hatti-hizla-ilerliyor-/54149/>.
7. Akşam. URL: <https://www.aksam.com.tr/kultur-sanat/tarihi-hukümet-konagi-ishak-pasa-sarayina-alternatif-olacak/haber-965456>.
8. Akşam. URL: <https://www.aksam.com.tr/aksam-tv/mutlu-kahvaltılar/avokadolu-omlet-tarifi/35284>.
9. Akşam. URL: <https://www.aksam.com.tr/ekonomi>.
10. Akşam. URL: <https://www.aksam.com.tr/spor/josef-sural-ile-ilgili-kahreden-detay-ortaya-cikti/haber-965356>.
11. Akşam. URL: <https://www.aksam.com.tr/spor/hikmet-karamandan-josef-sural-icib-bassagligi-mesaji/haber-965389>.
12. Akşam. URL: <https://www.aksam.com.tr/yasam/prof-dr-gungor-dijital-medya-bireyi-cevresinden-kopariyor/haber-965439>.
13. Aydinlik. URL: <http://www.aydinlikgazete.com/politika/>.
14. Aydinlik. URL: <http://www.aydinlikgazete.com/ekonomi/>.
15. Aydinlik. URL: <http://www.aydinlikgazete.com/kultursanat/>.
16. Dunya. URL: <https://www.dunya.com/ekonomi/inovasyon-haftasi-gun-sayiyor-haberi-443723>.
17. Dunya. URL: <https://www.dunya.com/dunya/google-da-arama-ve-yer-gecmisi-icin-otomatik-silme-secenegi-geliyor-haberi-444344>.
18. Milliyet. URL: <http://www.milliyet.com.tr/siyaset/>.
19. Radical. URL: <http://www.radikal.com.tr/kultur/>.
20. Turkiyegazetesi. URL: <https://www.turkiyegazetesi.com.tr/ekonomi>.

Verovkina O. Ye., Opanasyk A. V. FEATURES OF ENGLISH BORROWINGS FUNCTIONING IN THE MODERN TURKISH ONLINE NEWSPAPERS

The article deals with the problem of English borrowings functioning in the modern on-line periodicals of Turkey. Media style is viewed as the most actual and open for any new formations. It has been found out, that lexical borrowings are considered to be the result of gradual occasional introduction and final adaptation of the certain words to the language system of other nation. It is pointed out, that the process of borrowing is an inseparable part of the history of the Turkish language. English borrowings to the Turkish language are mostly explained by the popularization of the English language culture, propaganda of western values instead of islam values, globalization process and due to the information and technological development.

As the result of analysis, which has been conducted on the basis of the modern Turkish online newspapers, a few lexical and semantic groups of English borrowings have been highlighted. The most numerous group is presented by the borrowings, which can be referred to the sphere of politics and economics. This phenomenon partly is caused by the vast representation of this topic in the Turkish online newspapers. The following group in number includes English borrowings in the sphere of the Internet and technology as the articles on this topic are quite popular in the newspapers. The third group is presented by the borrowings, related to sport. This fact is explained by the regular headings, which can be found in every online newspaper. The lexical and semantic group of culture and Art, as well as the group of house ware and food products are less numerous. It has been stated, that the process of borrowing is inevitable and permanent under modern circumstances.

Key words: English borrowings, Turkish online newspapers, lexical and semantic group, spheres of politics, economics, culture and Art, sport, Internet and technology.